

Ontwerponderzoek 'Koppelkaart'

Koppeling theorie & praktijk

in de dagelijkse praktijk van het werkplekleren

Dinsdag 2 juni 2015
Congres Samen Sterker
Steunpunt VO-Raad

Wilma Weekenstroo

HA VO/VWO
VMBO
PRO
HET
ERASMUS

Windesheim

Hogeschool

van Arnhem en Nijmegen

twents

Academische Opleidingschool Oost Nederland

Inhoud

- ▶ Inleiding onderzoek & product
- ▶ Inzetten koppelkaart

Aanleiding tot onderzoek

- ▶ Verhogen kwaliteit van opleiden:
 - NVAO rapport
 - PDCA cyclus opleidingsteam
- ▶ Rol schoolopleiders: ondersteunen studenten bij maken koppeling theorie en praktijk
 - beroepsstandaard & taakomschrijving AOS-ON
 - bovengeordend kader, Dublin descriptoren
- ▶ Literatuur:
 - zoeken evenwichtige rol theorie praktijk (Lunenberg & Korthagen, 2009)
 - werkplekleren ingericht: koppeling doel

(Korthagen & Kessels, 1999; Klarus 2005)

Werken & leren,
twee parallelle elkaar beïnvloedende processen
(Korthagen, Melief & Tichelaar, 2002)

Onderzoek (Lunenbergh & Korthagen, 2009):

- **kloof nog niet gedicht,**
- praktijk dominant, problematische rol theorie
- onvoldoende stimulans maken koppeling
- tips om klas aan gang te houden = 1^e orde leren,
onvoldoende 2^e orde leren = leren student

Lerarenopleiders moeten studenten ondersteunen bij het in
samenhang verwerven van praktijkervaring en theorie
(Korthagen & Lunenbergh, 2009)

Doel student:
verbeteren eigen onderwijspraktijk &
uitbreiden handelingsrepertoire

Gewenste situatie:

- In dagelijkse praktijk werken en leren van werken relatie tussen theorie en praktijk gelegd en expliciet gemaakt
- Theorie ➡ alternatieven voor didactisch handelen
gefundeerde keuzes, beter generaliseerbaar
- Handelingsbekwaam in specifieke context ➡ competent

Pendel tussen theorie en praktijk van belang voor het
leren van de student (Geldens, 2007)

Waar wordt koppeling theorie praktijk gemaakt?

Leerwerktaken &
doen van onderzoek (Popeijus & Geldens, 2009)

➡ Hoe maakt de student de koppeling in de dagelijkse praktijk van het werkplekleren?

Eenzijdig opdoen van praktijkervaring ➡ oppervlakkige kennis, nuttig in specifieke context ➡ nauwelijks overdraagbaar nieuwe context, toekomstige situatie.

(Popeijus & Geldens, 2009)

Kwaliteit van begeleiding in belangrijke mate bepaald door kwaliteit begeleidingsgesprekken (Geldens, 2007)

Twee onderzoekscycli

1

- ▶ Hoe kan schoolopleider student ondersteunen?
 - Koppelkaart als hulpinstrument ([Weekenstroo, 2013](#))

2

- ▶ Voortbouwen op onderzoeksresultaten
 - Afspraak inzetten koppelkaart ([Tjepkema & Verheijen, 2009](#); [Vandamme 2009](#); [Bolhuis, Buitink & Onstenk, 2010](#)) → “afspraken is nog geen gedragsverandering”
- ▶ Wat kan verdere implementatie koppelkaart ondersteunen?

Kritische succesfactoren ontwerp (1)

- **sterk linken** praktische ervaringen & theoretische reflectie versterkt opleiding tot competent docent (Brouwer, 2007)
- **systematische benadering** versterkt maken koppeling theorie en praktijk (Popeijus & Geldens, 2009)
- naast formele theorie & praktijk educatie **strategieën** inzetten om inzicht verwerven te ondersteunen, zelfgestuurd leren te bevorderen (Velzen van & Volman, 2009)
- **stabiele en werkbare samenwerking** tussen instituten en scholen nodig om student te stimuleren koppeling te maken (Brouwer, 2007)

niet meer maar anders (1)

samen bewegen (1)

instituut en school

Koppelkaart (Weekenstroo, 2013)

Doel & deeldoelen

Doel:

Ondersteunen koppelen theorie praktijk in begeleidingsgesprekken en kwaliteit gesprek bevorderen (Geldens, 2007)

Deeldoelen:

- ▶ Koppelen theorie en praktijk (Geldens, 2007)
- ▶ Meerdere gespreksstrategieën (Brouwer, 2007; Janssen-Noordman & Merriënboer, 2009; Velzen & Volman, 2009)
- ▶ Doorlopen gespreksfasen (Geldens, 2007)
- ▶ Richten op 2^e orde leren (Bergen et al., 2009)
- ▶ Leidende vragen stellen (Geldens, 2007; Janssen-Noordman & Merrienboer, 2009; Velzen & Volman, 2009)

Koppelkaart Start vanuit van te voren opgesteld leerdoel

Terugkomfase

1

Welke afspraak is er in het vorige gesprek gemaakt met betrekking tot je leerdoel(en)? Welke theorie heb je ingezet? Waarom? Hoe heb je de theorie omgezet naar een concrete activiteit? Welke competentie ontwikkel je?

Verduidelijkingsfase

2

Hoe is het in de praktijksituatie gegaan? Wat deed je? Wat deden de leerlingen? Wat liep volgens verwachting? Wat niet? Hoe kwam dat? Welke ervaring was positief? Heb je de theorie als beschreven toegepast?

Aandachtspuntenfase

3

Welk(e) leerdoel(en) heb je bereikt?
Welke leerdoelen verdienen (meer) aandacht?
Welke verbeterpunten zijn er?
Welke doorontwikkelpunten zijn er?

Alternatievenfase

4

Welke theorie ondersteunt het verbeteren of doorontwikkelen van je aandachtspunten? Hoe kun je die theorie inzetten? Welk alternatief voor je handelen kun je vinden m.b.v. de theorie? Welke keuze maak je? Waarom?

Afsprakenfase

5

a. Hoe ga je het behaalde leerdoel opnemen in je portfolio? Hoe en naar welke theorie verwijst je dan?
b. Wat plan je voor het vervolg? Sluit dat aan bij leerdoelen en competentiegebieden van je POP? Hoe ga je leerdoel en bijbehorende theorie koppelen aan een activiteit?

Strategie blauw:

- Voorbereid leerdoel, start vanuit theorie (Geldens, 2007)
- Vijf fasen (Geldens, 2007)
- Belang terugkomfase en afsprakenfase voor doorlopende leerlijn (Geldens, 2007)
- Aandacht verwerken in portfolio (Klarus, 2005; Popeijus & Geldens, 2009)

In begeleidingsgesprek:
• terugkomfase altijd start

Koppelkaart Start vanuit praktijkervaring, gebeurtenis, incident

Opdoen van een concrete ervaring

1

Beschrijf de concrete ervaring die je als onderwerp voor het gesprek wilt aandragen. Wat deed je tijdens de les? Wat deden de leerlingen tijdens de les? Wat wilde je? Wat wilden de leerlingen? Wat gebeurde er, wat zag je? Wat voelde je?

Reflecteren over gedane ervaringen

2

Had je deze ervaring gepland / verwacht / voorbereid? Wat wilde je bereiken met je handelen? Heb je dat doel wel of niet bereikt? In welk opzicht wel of niet? Waar lag dat aan?

Plaatsen in theoretisch kader en conclusies trekken

3

a. Over welk competentiegebied hebben we het? Welke theorie die je kent kan oplossingen aangeven? Waarover wil je (aanvullend) iets opzoeken in de theorie?
b. Welke conclusies voor je eigen handelen trek je vanuit de theorie? Wat kun je toepassen? Wat heb je al toegepast? Welke verbeteracties kies je? Waarom?

Conclusies omzetten in leerdoel, plan voor handelen

4

a. Hoe ga je handelen in een nieuwe of soortgelijke situatie?
b. Wat is het leerdoel voor de volgende keer? Welk(e) competentiegebied(en) benoem je? Welke theorie ga je inzetten? Welke keuze maak je? Waarom? Wat wil je bereiken? Welke concrete activiteit plan je?

Strategie rood:

- Praktijkervaring of incident (positief of negatief)
- Vier fasen (Kolb, 1984; Donk & Lanen, 2009)
- Alternatieven didactisch handelen vanuit theorie (Bergen et al., 2009)
- Afsprakenfase (Geldens, 2007)

In gesprek:

- inzet student én begeleider
- keuze voor rood, blauw of beide
- balans rood en blauw

Leermiddelen

Toolkit : informatiebron

- ‘waarom’ = theoretische achtergronden (Denis & Damme, 2010)
- ‘hoe’ = gebruik en vrijheden van inzet (Thijs & Akker, 2009; Vries, 2010)
- studentresultaten (Denis & Damme, 2010; Kooy & Veen, 2010)
- gebruiksprincipes (Vries, 2010)
- randvoorwaarden & kritische succesfactoren (Vries, 2010)

Flowchart: gebruikershandleiding

- stappenplan (Thijs & Akker, 2009)
- bijstuurinformatie (Tjepkema & Verheijen, 2009)
- bedoeling ervaren, ideeën vlugger opnemen (Vandamme, 2007)
- instrument voor overdracht (Denis & Damme, 2010)

Koppelkaart: sturing en zelfsturing

Koppelkaart wordt ingezet door begeleider (sturing) en student (zelfsturing)

Doel inzet voor student:

- ▶ Zelf regulerend vermogen student:
 - (zichzelf) vragen stellen
 - self-monitoring, self-evaluation, self-assessment, self-teaching
- ▶ Ervaren betekenis theorie in de praktijk
- ▶ Medeverantwoordelijk voor eigen leerproces
- ▶ Onderzoekende houding
- ▶ Levenlang leren

Resultaten (1 & 2)

Koppelkaart - onderzoek

Observatie begeleidingsgesprekken (kwantitatief & kwalitatief)
Screening studentproducten (kwantitatief & kwalitatief)

Resultaten (1)

Geobserveerde gesprekken:

koppeling onderwerp 1,6% ➡ 13,7% van
gespreksovergangen

Studentproducten:

verwijzing 0,8% ➡ 6,2 % regels
2 van de 7 producten ➡ alle 7

Omissies:

niet alle deeldoelen behaald
korte implementatietijd risico duurzaam effect (Vandamme, 2007)

Resultaten (2)

Observaties gesprekken			Significantie
Aantal gespreksovergangen : aantal vragen	(558) 283 : 241 = 85%	(317) 163 : 134 = 82%	
Aantal vragen koppeling theorie & praktijk	12 = 5%	27 = 20%	
Aantal leidende vragen	72 = 29%	111 = 82%	Bij kritieke waarde van 10%
Aantal vragen gericht op 2 ^e orde leren	20 = 8%	67 = 50%	Bij kritieke waarde van 0,5%
Theoretische noties?	4 gesprekken	4 gesprekken	
Literatuurverwijzing?	3 gesprekken	alle 5 gesprekken	
Aandacht verwerking portfolio?	3 wel, 2 niet	2 wel, 3 n.v.t.	

Vooronderzoek

Effectmeting

Resultaten (2)

Tabel 6.2.4.6 *Resultaten screening studentproducten drie metingen*

Meting	1. Totaal nulmeting	%	2.Totaal	%	3.Totaal	%
Aantal regels	1049		1021		1483	
Codes	Scores = aantal gelabelde codes		scores		scores	
1 boek of artikel	2	0,2	19	1,9	7	0,5
2 auteur	2	0,2	19	1,9	4	0,3
3 APA	2	0,2	5	0,4	48	3,2
4 theoretische notie	3	0,2	21	2,0	48	3,2
Percentages =totaal : aantal regels	9	0,8	64	6,2	107	7,2

Vooronderzoek

Effectmeting

Inzet koppelkaart

Deel van de training

Wilma Weekenstroo

02-06-2015

Inhoud training

- ▶ Koppelen theorie en praktijk (A)
- ▶ Leidende vragen stellen (B)
- ▶ Twee gespreksstrategieën (C)
- ▶ Doorlopen fasen begeleidingsgesprek (D)
- ▶ Richten op 2^e orde leren (E)

A. Koppelen theorie en praktijk m.b.v. koppelkaart

Waarom:

- ▶ Opdracht opleidingsschool (Dublin descriptoren)
- ▶ Pendel theorie en praktijk belangrijk voor leren student (Geldens, 2007)
- ▶ Betekenisgericht leren, voorkomen eenzijdige praktijkervaring → niet overdraagbaar andere context (Popeijus & Geldens, 2009)
- ▶ Competent i.p.v. handelingsbekwaam door generaliseerbare gefundeerde keuzes (Popeijus & Geldens, 2009)

Hoe:

- ▶ Stellen juiste vragen (Klarus, 2005)
- ▶ Activeren onderzoekende houding (Velzen & Volman, 2009)
- ▶ Door “modellen” als denk- en handelingsmodel het zelfregulerend vermogen te bevorderen (Popeijus & Geldens, 2009)

Koppelkaart

Blauw:

- ▶ Voorbereid leerdoel
- ▶ Vijf fasen
- ▶ Belang terugkomfase en afsprakenfase voor doorlopende leerlijn
- ▶ Aandacht voor verwerken in portfolio

Rood:

- ▶ Praktijkervaring of incident (positief of negatief)
- ▶ Vier fasen
- ▶ Alternatieven voor didactisch handelen vanuit theorie
- ▶ Afsprakenfase

Keuze voor rood, blauw of beide.

Vragen geen afvinklijst

- vrijheden van inzet
- valkuil: instrumentaal zonder zicht op behalen doelen

Aan het werk: koppelen theorie en praktijk (A)

- ▶ Kijk naar video fragment (1)
- ▶ Kies in duo (rol student en begeleider) onderwerp gesprek
 - Start terugkomfase blauw → welke theorie ingezet?
 - Beider inbreng beargumenteren (vanuit voorbereid leerdoel of incident)
 - Maak keuze voor blauw, rood of beide
- ▶ Voer begeleidingsgesprek over start van de les, zet vragen op de kaart in.

Fragment 1:

Binne, introductie nieuw onderwerp en uit de les sturen.

Theorie → inzetten aandachtstrichter op het lesdoel (DIM):

- ▶ gericht op alle leerlingen
- ▶ geeft de leskern betekenis (Ebbens, 2009)

Leidende vragen stellen (B)

Waarom:

- ▶ Kritisch denken en analyseren stimuleren (Janssen-Noordman & Merriënboer, 2009)
- ▶ Activeren voorkennis (Janssen-Noordman & Merriënboer, 2009)
- ▶ Onderzoekende houding stimuleren (zelf antwoorden vinden) (Geldens, 2007)
- ▶ Ruimte voor zelfsturing geven (Geldens, 2007; Brouwer, 2009)

Hoe:

- ▶ Open vragen stellen
- ▶ Vragen die leiden naar koppeling theorie en praktijk of 2^e orde leren
- ▶ Ruimte geven voor antwoorden
- ▶ Let op: geldt ook voor doorvraagvragen
- ▶ Vragen op de kaart zijn leidende vragen

Aan het werk:

A. In duo's opdracht 1: vragen rubriceren als leidend of stellend.

B. Formuleer vijf leidende vragen

C. Volgende video fragment (3):

- ▶ Voer begeleidingsgesprek met alleen leidende vragen, 5 min.
- ▶ Wissel van rol en geef elkaar feedback.
- ▶ Maak (desgewenst) gebruik van vragen op de kaart

Fragment 3 (scheikunde tot 2.30):

Start van de les.

Twee gespreksstrategieën (C)

Waarom:

- ▶ Zelfsturing bevorderen (Geldens, 2007; Velzen & Volman 2009)
- ▶ Transfer bevorderen (Janssen-Noordman & Merrienboer, 2009)
- ▶ Aandacht voor doorlopende leerlijn en leren vanuit de theorie (Geldens, 2007) en
- ▶ Aandacht voor leerdoelen vanuit praktijkervaring (Kolb, 1984)

Hoe:

- ▶ Flowchart ondersteunt inzet
- ▶ Gezamenlijk beargumenteerde keuze maken
- ▶ Blauw, rood of beide
- ▶ Let op: verborgen agenda is valkuil, punt maken bij aanvang
- ▶ Balans beide strategieën

Aan het werk:

Kijk naar video fragment (4):

In duo's (rol student en begeleider) opdracht:

- ▶ Beargumenteer onderwerpkeuze voor gesprek
- ▶ Kies samen:
een of twee strategieën binnen begeleidingsgesprek
(voorbereid leerdoel en/of incident) en
bij twee: in welke volgorde? Waarom?
- ▶ Maak een mindweb met observaties van concrete handelingen
die je bij beide gesprekken in kunt zetten.

Fragment 4 Peter zij-instromer.

Vorbereid leerdoel: vorm van samenwerkend leren, student
vraagt feedback op inzet sleutelbegrippen samenwerkend leren:
positieve wederzijdse afhankelijkheid en
individuele aanspreekbaarheid .

Doorlopen fasen begeleidingsgesprek (D)

Waarom:

- ▶ Verschillende fasen gesprek cruciaal voor kwaliteit gesprek en daarmee voor leerproces student (Geldens, 2007).
- ▶ Denk- en handelingspatroon (Popeijus & Geldens, 2009)
- ▶ Ondersteunen zelfsturend vermogen (Velzen & Volman, 2009).

Hoe:

- ▶ Flowchart
- ▶ Alle fasen moeten doorlopen worden, niet perse lineair
- ▶ Evenwichtige tijdverdeling over fasen
- ▶ Fasen overslaan => leer- en reflectiecyclus doorbroken, gevolgen voor leerresultaat
- ▶ Verschillende methodes van 'volgen', eigen keuze

Aan het werk:

Vervolgens video fragment 5

In duo's (rol student en begeleider) opdracht:

- ▶ A. Voer het gesprek met de fasen van de blauwe kant: voorbereid leerdoel => huiswerk bespreken als vervolg op schooltaak – thuistaak
- ▶ B. Voer gesprek met fasen van de rode kant: bespreken incident

Plenair ervaringen beide gesprekken delen

. Fragment 5:

- ▶ Angelique les Duits
- ▶ Leerdoel: huiswerk bespreken als vervolg op schooltaak – thuistaak ([Hattie, 2009](#))

Richten op 2^e orde leren (E)

Waarom:

- ▶ Opleiden => het leren van de student (Bergen et al.,2009).
- ▶ Begeleidingsgesprek is formele leermoment, moet gericht zijn op het leren van de student (i.p.v. het leren van de leerling) (Geldens, 2007).
- ▶ Modellen: student moet zichzelf vragen stellen, zelfregulerend leervermogen (self-monitoring, self-evaluation, self-assessment, self-teaching) (Hattie, 2009)

Hoe:

- ▶ Stel leidende vragen die richten op het 2^e orde leren,
- ▶ Vragen op de kaart richten op het 2^e orde leren

Aan het werk

Videofragment 6:

Stel in duo's samen 5 vragen op, gericht op het leren van de student naar aanleiding van het videofragment.

Hoe zou je tips en trucs kunnen verwerken, als je die wilt geven? Bedenk 2 vragen waarin je een tip verwerkt.

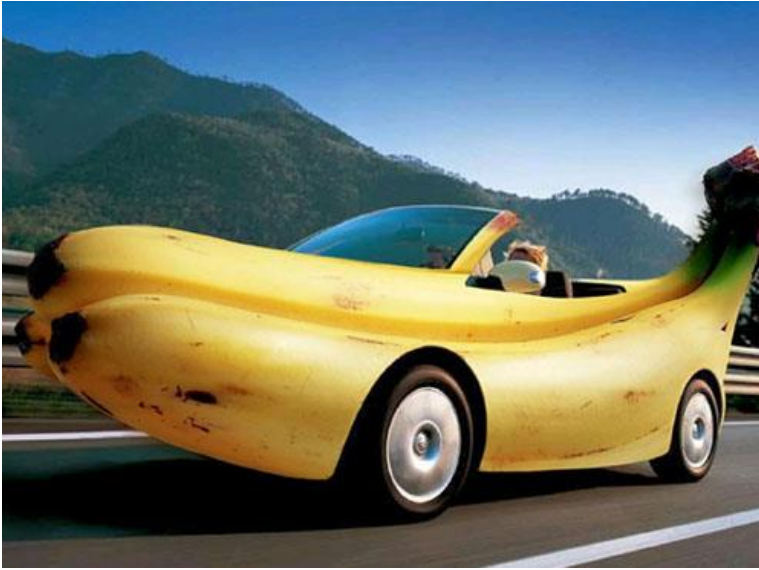
Fragment 6: leerling wil eerder weg.

Muurkrant

- Wat zijn volgens jouw opleidingsvisie belangrijke kenmerken van werkplekleren en hoe kan de koppelkaart daarbij ondersteunend zijn?
- Wat betekenen de genoemde kenmerken voor jouw rol bij het opleiden van docenten?
(Ik wil..., Ik moet..., Ik ga ..., Ik kan (niet)...)

Benoem een top en een tip met betrekking tot deze workshop

Wilma Weekenstroo

Schoolspecialist Opleiden Het Assink Lyceum

Projectleider Academische Opleidingsschool Oost Nederland

w.weekenstroo@hetassink.nl